

המרגלת שחזרה מן החום

שנאמרו להתרפסות חסידית באשדוד — אם אמנם כך נאמרו — הריהם דיברייבלע, שלא נשמעו כמותם מעולם במדינת ישראל. להמעיט בחשיבות חיילים היוצאים לחזית, בהשוואה לעדת פרויטים משתמטים באמתלה של רת. העויינים את מדינת ישראל וחוקיה, שאין להם חלק ונחלה בהגנת הארץ או במיפעלי ההתיישבות שלה — הרי זה יותר ממעשה נבלה. ואם אמנם אמר אריאל שרון דברים אלה, אולי זה מסביר את נורמות ההתנהגות והמצפון, שלפיהם נמנע מלהשתתף בלוויית נופלי צה"ל מחמת היותם, פחות חשובים.

אם משלה שושנה כהן את עצמה שהיו אלה דיברייבתרפסות חסידית, היא טועה. העניין הרבה יותר חמור; שרון באמת מאמין בזה.

לפני כמה חודשים פגשתי את שרון במסיבה פרטית של הפסלת אילנה גור. התוכחנו שם על אותו נושא בדיוק: תרומתם של בחורי הישיבה לעומת תרומתם של חיילי צה"ל. כבר אז אמר שרון את הדברים, שצוטטו בהדרון.

שרון מאמין באמת כי הטפילים בישיבות, הרוגרים על ספרים מעובשים בלא שום ביקורת או מחשבה מקורית, כאנשי הסכר לאסטיקה בימי הביניים, חשובים יותר מחיילים קרביים. חיילים הולכים סתם להיהרג (כיג ריל) אבל אלה שומרים על הרוח. זה מלמד הרבה על עולמו הנפשי של אריאל שרון, ועל יחסו לחופשי המחשבה ולמאמץ האינטלקטואלי. אך הוא כן בגישתו זו. כן, ועל כן מסוכן יותר.

ליפול בלבנון

ובאותו עניין:

היריעה על הריגת שני חיילי צה"ל בדרום לבנון שודרה על-ידי הרדיו במקום הרביעי או החמישי במהדורה. הפיגוע, שבו עלתה באש המכונית של מישפחת מוס, עמד במקום הראשון. בהלוויית של שני החיילים לא נכח אף אחד מ-25 חברי ממשלת ישראל.

תמהני מה חושבות על כך המישפחות, שבניהן משרתים בצפון, ומה חושבים על כך החיילים עצמם.

הממשלה הזאת שלחה אתם ללבנון, שם ממשיכה להתנהל מילחמה זעירה המפילה קורבנות. זוהי מילחמה נסתרת, רחוקה מן העין ורחוקה מן הלב. הציבור הישראלי מתעלם ממנה כליל. חייל החוזר משם יכול לעורר בסיפוריו רק שיעמום במסיבת לילי שבת, בין הפיצוחים, כשמדברים על דברים חשובים כמו כדורגל ומחירי הווידאו.

בניגוד למישפחת מוס, שהלכה מרצונה ועם ילדיה הקטנים להתנחל בלב שטח ערבי עויין, החיילים בדרום לבנון לא נשאלו לדעתם. הם נשלחים לשם על-פי פקודה, גם אם אינם מסכימים כלל למדיניות של רצועת הביטחון.

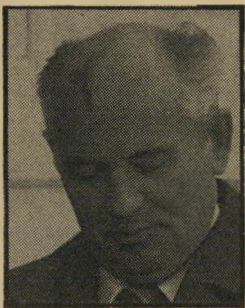
אך משפיעה על המוראל של החיילים האלה הידיעה שאם ייפלו, יודיעו על כך בתחנת מהדורת החדשות, ושום איש-ציבור לא יטרח לבוא להלווייה ואף משפיעה הידיעה כי בעיני שר הביטחון לשעבר, המועמד לראשות הממשלה הבעיתית, נציג הקו הלאומני הקיצוני ביותר — בחורי הישיבה במיטת החמה, שלא עבר יום בחייו, משתמש מצה"ל, חשוב יותר מן החייל המחرف את נפשו, הרובץ בנוך והווחל בין קוצים?

האביב של פראג

העיר פראג שוכנת על שתי גדות הנהר מולדאבה. באמצע הנהר יש אי, ובאי זה הקימו הצ'כים בשעתו פסלי ענק של סטאלין.

כאשר החלה כבדית המועצות הרה-סטאליניזציה, שררה מבוכה רבה בפראג. מה לעשות בפסל?

היו שהציעו לפוצץ אותו. אך היו גם שהזהירו: ומה אם חסידיי סטאלין יחזרו מחר לשילטון במוסקו? הרי יבולע לנו! אמר

גורבאצ'וב

רו האחרים: אם נשאר את הפסל על תלו, ששעה שמוחקים כבדית המועצות כל זכר לסטאלין, יבולע לנו לבטח!

כפראג התלוצצו שלבסוף די ציע משהו פיתרון איריאלי: נצבע את הפסל בצבע שחור ונגיד שזהו פסל של פאטריס לומומבה! (לומומבה היה אז מנכ"ל קונגו-זאיר, ובחירי-ליבו של השמאל בעולם.)

הצ'כוסלובקים הם עם זהיר. ככל תמורה העוברת על הגוש הקומוניסטי, הם האחרונים.

לכן היה זה מעניין לעקוב אחרי ביקורו של מיכאיל גורבאצ'וב בפראג. הוא בא לשכנע את

מנהיגי המדינה, גוסטאב הוסאק, ללכת בעיקבותיו ולהנהיג תהליך של דמוקרטיזציה בארצו.

אחת הוסאק הומלך על-ידי הסובייטים בצ'כוסלובקיה ב-1968.

אחרי שהטנקים הסובייטיים פלשו למדינה ושמו קץ ל"אביב של פראג". מנהיגי מוסקו ראו אז סכנה לעצמם בנסיונם הבלתי-אופייני של הצ'כים ללכת בראש ולהנהיג קומוניזם דמוקרטי יותר.

המונים הצ'כוסלובקיים הריעו עכשיו לגורבאצ'וב, והוסאק נכנע, כמובן, לדרישתו. אך אמרים שהמנגנון הגדול של המפי לגה הקומוניסטית רואה את הרפורמות במורת-רוח רבה.

מעניין מה היה קורה אילו סירבה המנהיגות הצ'כית לקבל את דרישתו של גורבאצ'וב. האם היתה מוסקו שולחת את הטנקים שלה שוב, והפעם כדי להביא את האביב לפראג?

מעל פני האדמה ומספר ההיסטוריה, כאילו לא היה? הרי עצם הרעיון הזה הוא התנשאות ופשע כלפי הארץ.

אבל זה נעשה, כאשר כבש צה"ל איזור זה במלחמת ששת-הימים, נתן משה דיין את הפקודה לגרש מן המקום מייד את כל האוכלוסיה — גברים, נשים וטף — ולהרוס את הכפר, יחד עם שני כפרים סמוכים, יאלו ובית-נובא.

מרוע? איש לא האמין אז ברצינות שנוכל להחזיק בשטחים הכבושים. דיין רצה ליצור חי-שמר עובדה מוגמרת של מחיקת כפרים אלה, כדי שלא יהיה צורך להחזיר כבוא העת את השטח שבו עבר כבישירושלים ליד לטרון (עד אז נסעו בכביש העוקף, דרך בית-שמש).

כמו רעיונות רבים של דיין, גם זה היה שיטחי ומתחכם. השמרת שלוש הכפרים לא שינתה כהוא זה את גורל השטח. ברגע ששמעת על ההשמדה, מיהרתי למקום. ראיתי כמו עיני את הרחפונים מוחקים את הכפר מעל פני האדמה. הצלם שהיה עימי ניסה לצלם, אך הצבא מנע זאת בכוח.

למרבה המזל (או הצער, זה תלוי בהשקפה), נכח במקום בעת

הגירוש חיילי-מילואים בשם עמוס קינן. הוא בא אליי, נרעש ונגרש, וסיפר לי על כך. ביקשתי ממנו לרשום דו"ח — וכך יצא מתחת ידו מיסמך גדול ומועז.

הייתי אז בחרה-כנסת. לקחתי את הדו"ח והיצגתי לפני ראש הממשלה לוי אשכול, השר מנחם בגין, השר ישראל ברזילי ואחרים, כדי להפסיק את ההשמדה. אך זה היה מאוחר מדי, ואולי כל אלה הסכימו למעשה.

(באותה דרך נמנעה השמדת העיר קלקליה. דיין החליט עליה באותה העת. עבודת ההשמדה היתה בעיצומה, אחרי שכל האוכי לוסיה גורשה לעבר שכם. אך לפני שאפשר היה להרוס עיר שלמה, הצלחנו לשכנע את הממשלה לבטל את הפקודה, וקלי קליה נכנתה מחדש. המגורשים הוחזרו אליה. איני יודע מה היה חלקו של הרמטכ"ל יצחק רבין בכל הפרשות האלה.)

מאז חדלה עימוואס מלהתקיים — לכאורה. במקום הוקם, כציניות עילאית, פארק קנהיה, דוגמה לאיכות-החיים ולאחבת הטבע.

אולם עימוואס המשיכה להתקיים. קודם כל בתודעה הקולקטיבית של תושביה המגורשים, הם, בניהם ובני-בניהם. וגם במיטמך המחרדי של עמוס קינן, וגם במפות של הארץ, אשר הפלסטינים ממשיכים להדפיסם בכנר — מפות של הארץ בשנת 1947, על מאות הכפרים שנמחקו מעל פני האדמה על-ידי בן גוריון.

בימים האחרונים קם אירגון עולמי חדש למען עימוואס. מושבו בשווייץ. הוא שיגר לנשיא חיים הרצוג עצומה להקמת עימוואס מחדש. למיכתב מצורפים תצלומים של עימוואס. כפי שהייתי לפני 1967, ואותו המקום כפי שהוא נראה עכשיו, כחלק מהפארק, רשתות-טלוויזיה בעולם מתעניינות בסיפורו של הכפר, ומתכוור נות להסריטו.

לא אתפלא אם כאחד הימים תגבר ההיסטוריה של ארץ-ישראל על ההתחכמויות של משה דיין, ועימוואס-אמאוס-ניקופוליס תקום מחדש.

„החלק הפחות חשוב“

הקוראת שושנה כהן מתלאכיב שלחה לי קטע שהופיע ב-2 באפריל בעיתון החרדי ערב שבת.

מסופר שם, בלוויית תצלום, על ביקורו של השר אריאל שרון באשדוד, ערב הוועידה של תנועת-החרות. שרון בא לבקר את

סניף מפלגתו, אך לפני כן סר ליישיבה של חסידיי-גור, והתקבל על-ידי הרב יוסף קפלושניק, מראשי הישיבה.

וכך מרווח החרדון: „(שרון) הורה למארחיו, תוך הבעת הת-פעלות מהיקף התבססותם של חסידיי-גור ברחבי-הארץ... אני אומר זאת גם במקומות אחרים, ולאו דווקא כאן מטעמי-נימוס: גדול חלקם בבניין הארץ בחיים יהודיים שורשיים. הצבא מורכב משני חלקים — חלקו הראשון והפחות-חשוב הוא החלק היוצא לחזית, ואילו החלק החשוב יותר הוא העורף, ואת זה אתם מקיי-מים בהצלחה גדולה בבניין הארץ ביהדות שורשית ואמיתית.“

קטע זה הקפיץ את הקוראה שושנה כהן (המתגוררת, אגב, ברחוב הנושא את שמו של רב). וכך היא מגיבה: „דברים אלה,

תמיד אהבתי את מרסל ניניו, אם כי מרחוק. איך אפשר שלא לאהוב אותה?

כאשר התפוצץ העסקיביש במצריים ב-1954, הופנו כל הזרקורים אליה. הנה כל מה שליבו של אדם צמא-גירויים מבקש: פרשת-ריגול, אלימות, צעירה יפהיפה. מרסל ניניו תוארה, כמוכן, כיפהיפה זוהרת, אשת-חברה.

התחילו בפולחן זה העיתונאים המצריים עצמם. הם הקדישו לה עמודים רבים, גילו שהיא ניסתה להתאבד בכלא, ועוד ועוד.

כאשר נערך המישפט, הופנו כל העיניים אליה. כאשר נדונה לי-מאסר, ריחמו עליה יותר מאשר על חבריה. אשה בודדה בכלא המצרי.

גם אנחנו עקבנו אז אחרי קו-רותיה. העתקנו בשבועון זה את הכתבות שפורסמו עליה בעיתו-נות המצרית. כאשר חשפתי לי-ראשונה את פרשת העסקיביש, בצורה של סיפור בדיוני (פרי-שם אלכסיס) היא היתה הגיבור-רה.

ניניו (1971)

מאז עברו הרבה שנים. נעים היה לראות את מרסל על המיר-קע לפני שבועיים. בתוכניתה של ריבקה מיכאלי. השנים היטיבו עימה. היא עדיין אשה נאה. אשה תרבותית, עדינה ומאופקת.

חבל שלא הסכימה לדבר על הפרשה. היה מעניין מאוד לשמוע מפייה השוואה בין הפרשה שלה ופרשת הווג פולארד, למשל. הרי יש הרבה דמיון בין שתי הפרשות. גם מרסל גויסה ונוצלה על-ידי סוכנים ישראליים חסרי-אחריות וקלידעתי, שהסתלקו ברגע המכריע ושהפקירו את אנשיהם לגורלם המר. מרסל ניניו, כמו אן פולארד, שילמה כעד המישגים של הישראלים. אולם המפעיל שלה, אברי (האדם השלישי) זיידנוורג, הוכנס לכלא בישראל.

הוא לא הועלה לדרגת מפקדי-ביסיס. והפעולה במצריים היתה עוד יותר מטורפת מאשר הריגול בארצות-הברית.

מה יש בליבה של מרסל על משה דיין, שלא רגג לשחרר אותה ואת חבריה תמורת שחרור השבויים המצריים? למעשה גזר עליה דיין עשר שנים נוספות של מאסר, ויש אומרים שעשה זאת בכי-וונה, מפני שלא היה מעוניין שקורבנות-הפרשה יבואו ארצה ויגידו-מו לדיון ציבורי על המחל.

אך גם המעט שאמרה מרסל בתוכנית היה מאלף. למשל, היא הגדירה את עצמה כ„שבוייה“, וריברה על „השב“.

מרסל וחבריה הצטרפו במולדתם לרשת-ריגול, שהוקמה על-ידי המודיעין הצבאי הישראלי. ב-1954 הם ביצעו שורה של פיגועים. בין השאר הטמינו פיצוץ-תבערה בבתי-קולנוע מלאים באורחים, נשים וילדים. אילו היו ערכים בישראל, היו נקראים „מחבלים“, גאלה כהן והרב משה לוינגר היו דורשים להטיל עליהם עונש-מוות.

ברור שמרסל וחבריה פעלו מתוך מניעים איריאליסטיים טהורים. לכן ראתה את עצמה כ„שבוייה“ ולא כפושעת. אבל אם זה נכון לגביה, האין זה נכון לגבי צעירה ערכיה מרמאללה המבצעת מעשים דומים בישראל?

כפר בשם עימוואס

את שמו של הכפר עימוואס שמעתי בראשונה במלחמת-העצמאות. ערב הקרב הראשון על לטרון, כאשר הסכירו לנו את תמונת המערכה (ואו היה נהוג להסביר את המערכה בכללותה לכל אחד מן החיילים) הוכרזה עימוואס כאחד ממישלטי האויב.

עימוואס שכנה קצת מצפון לכביש הישן יפירי-ירושלים, בקירבת מינור-לטרון.

אולם כפר זה היה בעל עבר עשיר ומפואר. הוא הופיע לאורך ההיסטוריה של ארץ זו, במשך 2500 שנים לפחות.

בימי עזרא ונחמיה נכלל מקום זה ביישוב היהודי החדש. בימי היוונים נקרא אמאוס, ושם זה פלגים רבות בספר-המ-קבים. שם הנחילו המקבים בשנה 165 לפני-הספירה תבוסה מוחצת לסורים („היוונים“).

כאשר כבש הורדוס את ממלכתו, היתה אמאוס לעיר-מחוז. שם נערך אחד הקרבות של המצביא הרומאי וארוס. במקום התגוררו גם שומרונים.

יתכן שזהו גם המקום שאליו נדרו שני תלמידיו של ישוע הנוצרי, כאשר הופיע לעיניהם, ביום שקם לתחייה, על-פי הברית החדשה. כפי שנאמר בספר הבשורה על-פי לוקאס: „אחת יום היו שניים מהם הולכים אל הכפר הנקרא אמאוס... והנה נשעה ששוחחו והתווכחו, התקרב ישוע עצמו והלך עימם...“

בימי המרד הגדול היתה אמאוס מקום-מושב של הלגיון החמישי, ובימי מרד בר-כוכבא — של הלגיון העשירי. אחרי החורבן ביקרו שם רבן גמליאל, ר' יוחנן בן-זכאי ור' עקיבא. או כבר נקרא המקום ניקופוליס, והיה חלק משיקום הארץ על-ידי הרומאים. מבין האמוראים ביקר שם ר' אחא.

ג'ימי הצלבנים היתה אמאוס חתנה בדרך לירושלים. שם חנה אחד מגדולי הצלבנים, טאנקרד, כשקיבל תחינה מפי הנוצרים כבית-לחם לחוש לעזרתם.

ב-1902 הוקמה בכפר כנסייה קתולית. במלחמת-העולם הראשונה הופיעה אמאוס כמפה של המודיעין הצבאי הגרמני. (אגב, מפה כזו, שהוכיחה כי הבריטים הצליחו להעלים חלק ניכר מכוחותיהם מפני הריגול הגרמני.)

אפשר לומר: עימוואס גילמה את מירב ההיסטוריה של ארץ-ישראל, על תקופתיה ותרבותיה.

אם כן, איך העלה מישהו על דעתו כי ניתן למחוק מקום זה